

مهدی اصل فلاح

دنیای امروز، طراحی صنعتی را به عنوان یکی از تخصص‌های اثرگذار و کلیدی، در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی خود پذیرفته است. تأثیرگذاری این رشته در لایه‌های مختلف زندگی، به حدی است که امروزه بر اساس آمار ارائه شده توسط مراکز معتبر مطالعاتی بین‌المللی، از آن با عنوان یکی از ۱۰ تخصص برتر دنیا یاد می‌شود (www.jobrated.com, 2009). این حرفه به دلیل داشتن یک ترکیب ذاتی دلنشین بین هنر و مهندسی و پتانسیل فوق‌العاده دانش آموختگانش در یافتن راه حل‌های خلاقانه برای صورت مسئله‌های متنوع و گوناگون، جایگاه ممتازی را در بین حرفه‌ها و تخصص‌های دنیای معاصر یافته است. جهان کیفی امروز، بیش از همه نیازمند و پذیرای تخصص‌هایی است که در پی ارتقای کیفیت‌های زندگی هستند و فلسفه طراحی صنعتی، قبل از هر چیز، ارتقای کیفیت زندگی است.

اما در مقایسه تطبیقی وضعیت طراحی صنعتی در دنیا و در کشور ما چند سؤال اساسی قابل تأمل است. و آن اینکه آیا رشته طراحی صنعتی، جایگاه ممتاز خود را در دنیا، در کشور ما نیز داراست؟ و آیا نگاه افراد جامعه به این تخصص، نگاهی فراخور پتانسیل‌های بی نظیر این رشته است؟ و آیا اثرگذاری دانش آموختگان طراحی صنعتی کشور، مطابق با حد و اندازه‌های قابل قبول و مورد انتظار می‌باشد؟

متأسفانه باید اذعان داشت که علیرغم همه پتانسیل‌ها و ویژگی‌های منحصر به فرد این رشته، هنوز جایگاه اثرگذار خود را در جامعه ما نیافته است و در وضعیت کنونی، طراحان صنعتی در مقایسه با سایر تخصص‌های مشابه، ایفاگر نقش کم رنگ‌تری در عرصه‌های مختلف صنعتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشور می‌باشند. حرفه طراحی صنعتی، در یک جامعه اقتصادی کشور می‌باشند. حرفه طراحی صنعتی، در یک جامعه در حال توسعه نظیر ایران، قابلیت‌های بسیاری در تحقق تفکر توسعه پایدار داراست، که این توانمندی‌ها، علیرغم گذشت چند دهه از راه اندازی این رشته در کشور، هنوز به شکل اثرگذاری در لایه‌های مختلف نرم افزاری و سخت افزاری جامعه ما، به ثمر ننشسته اند.

با بررسی چند بعدی مسأله ذکر شده می‌توان چند دلیل عمده برای معضلات فوق ریشه‌یابی کرد. دانشگاه‌ها به عنوان سرچشمه زاینده و بستر سازنده این تخصص، بایستی تمرکز ویژه بر هماهنگی محتوای آموزشی این رشته با نیازهای خرد و کلان کشور داشته باشند. شاید اصلی‌ترین دلیل فاصله محتوای آموزشی رشته طراحی صنعتی با نیازهای واقعی کشور ما، الگوبرداری از کشورهای دیگر در تدوین سیلابس‌های درسی این رشته باشد. به نظر می‌رسد باید فعالیت‌های جدی در راستای ارائه الگوهای نوین بومی از طراحی صنعتی متناسب با ویژگی‌های خاص فرهنگی، اجتماعی و صنعتی ایران صورت پذیرد. این الگوها قادر به ارائه چشم اندازه‌های جدیدی در فعالیت‌های اجرایی طراحان صنعتی کشور است. حرکت از الگوهای غیر بومی و غیر قابل انعطاف طراحی صنعتی در کشور به سمت الگوهای نوین بومی شده از رشته طراحی صنعتی نظیر

طراحی سیستمی، طراحی استراتژیک، طراحی هویت سازمانی، طراحی خدمات، طراحی و مهندسی فرهنگی و یا طراحی کسب و کار (کار آفرینی)، می‌تواند ثمرهٔ چنین اصلاحی در نوع نگرش به ماهیت رشته طراحی صنعتی در کشور باشد. در این زمینه، بدنه آموزش طراحی صنعتی کشور، که شامل اساتید و دانشجویان این رشته هستند، نیز، نیازمند ارتقای توانمندی‌های خود در راستای شکل دادن به یک جایگاه وزین‌تر برای این رشته، بر مبنای الگوهای ذکر شده هستند.

نهادهای قانونگذاری، اجرایی و حتی قضایی کشور نیز، قطب‌های مهم دیگری هستند که با نهادینه کردن تصمیمات قابل اجرا و مثمر ثمر می‌توانند زمینه‌های حضور نتیجه بخش طراحان صنعتی را در عرصه‌های مختلف اجرایی کشور، فراهم سازند. قوه مقننه از طریق وضع قوانین مربوط به جایگاه حقوقی طراحان صنعتی از جمله حقوق مربوط به مالکیت معنوی (که خوشبختانه در این زمینه گام‌های مؤثری برداشته شده است)، کمک شایانی به ایجاد موقعیتی مستحکم برای فارغ التحصیلان این رشته خواهد نمود. قوه اجرایی کشور به خصوص در سطح وزارتخانه‌هایی چون صنایع، بازرگانی و وزارت کشور، می‌توانند با درپیش گرفتن تدبیرهایی ویژه در راستای به کارگیری راه‌حل‌های طراحان صنعتی برای صورت مسأله‌های مختلف خود، موقعیت‌های شغلی گسترده‌ای برای طراحان صنعتی پدید آورند؛ به طور مثال در سطح وزارت کشور، تنها اگر شهرداری‌های کشور از توانمندی‌های طراحان صنعتی در ارائه خدمات مشاوره و طراحی در حوزه میلمان شهری استفاده نمایند، زمینه‌ای گسترده برای فعالیت حرفه‌ای این طراحان ایجاد خواهد شد، حال آن‌که این امر در وضعیت فعلی به صورت پراکنده و بدون فراگیری لازم صورت می‌گیرد. استفاده تأثیرگذار از تخصص طراح صنعتی حتی در عرصه قوه قضایی کشور نیز می‌تواند کارآمد باشد. طراح صنعتی می‌تواند به صورت نظری و عملی، راهکارهای مؤثری را در زمینه کاهش میزان جرم و جنایت و تخلفات کشور ارائه نماید و در جهت سالم سازی و ویرایش فرهنگی جامعه نیز ایفاگر نقشی خطیر و راهگشا باشد. در نهایت شکل‌گیری انجمن یا کانون طراحان صنعتی ایران که می‌تواند به نوعی مرجع رسمی دفاع از حقوق طراحان صنعتی در موارد مختلف باشد، راهکار مهم دیگری است که به شکل مشترک باید توسط جامعه طراحی صنعتی و نهادهای اجرایی کشور پیگیری شود. آغاز به کار این انجمن یا کانون، می‌تواند فعالیت‌های مهمی چون اخذ نظام طراحی و مهندسی برای طراحان صنعتی و تعریف دوباره نظام کاری و جایگاه حرفه‌ای آنان را به ثمر نشانند.

دستاورد به عنوان تنها رسانه طراحی صنعتی کشور در حوزه نشر، امیدوار است با اجرایی شدن راهکارهایی که به آن‌ها اشاره شد، شاهد حضور جدی‌تر طراحان صنعتی، در عرصه‌های خرد و کلان کشور، برای سازندگی و شکوفایی بیشتر ایرانمان باشد.